

Clypevs Theologiæ Thomisticæ

Continens Tractatus de erroribus Pelagianorum, de Gratia, de
Iustificatione & Merito, de Virtutibus Theologicis, & quatuor Cardinalibus,
ac de ineffabili mysterio Incarnationis

Gonet, Jean-Baptiste

Parisiis, 1669

Art. I. Explicatur definitio religionis,

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77342](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77342)

tate constitutas, & virtute, sapientiâ, aliâve prærogativâ insignes, nempe pietas & observantia, quia neque his à quibus naturale esse accepimus, neque his qui nobis exhibent documenta & exempla virtutum, possumus æquale reddere.

Secundo modo deficient virtutes, quarum materia non cadit sub debito rigorofo, quod est debitum legale, sed dicuntur debiti earum actus ex sola decentia & honestate virtutis, quod appellatur debitum morale. In quo debito est duplex gradus: nam vel potest esse necessarium simpliciter, ita ut sine illo honestas morum conservari non possit; vel solum ad melius esse, sine quo proinde rectitudo morum potest consistere, licet non perfectè. Et rursus necessarium simpliciter potest attendi vel ex parte debentis, & sic ponitur veritas, pertinet enim ad tale debitum, ut qualis homo est, talem se exhibeat alteri in factis & in verbis, in quo consistit veritas, seu veracitas: vel potest attendi ex parte ejus cui debetur, prout aliquis recompensatur secundum id quod fecit; quandoque quidem in bonis, & ad hoc ponitur gratitudo; quandoque verò in malis, & ad hoc ponitur vindictiva. Pro debito necessario solum ad melius, ponuntur duæ virtutes, nempe amicitia, per quam homo tam verbis quàm factis convenienter se habet ad alios quibus convivit; & liberalitas, per quam convenienter dat, non alio titulo, nisi quia ipsum dantem decet: unde in his duabus virtutibus minimum est de ratione debiti.

9. De justitia eleganter differit Ambrosius lib. de paradiso cap. 3. ubi eam comparat Euphrati, qui est unus è quatuor fluminibus è paradisi fonte promanantibus: Euphrates (inquit) fecunditas atque abundantia fructuum nuncupatur, præferens quoddam insigne justitiæ, quæ omnem pascit animam. Nulla enim virtutum lætiores videtur habere fructus quàm justitiæ, quæ magis alijs quàm sibi prodest; & utilitates suas negligit, communia emolumenta præponens &c. Causam autem cur ceteri quæ comitantur fluvij describuntur, illam accipimus, quia ejus aqua vitalis asseritur, & quæ foveat ac augeat: Deinde quia ubi prudentia, ibi & malitia; ubi fortitudo, ibi iracundia; ubi temperantia, ibi & intemperantia plerumque est, aut alia vitia: ubi autem justitiæ, ibi concordia virtutum est ceterarum; ideo non ex locis quæ fluit, hoc est non ex parte, cognoscitur: non enim pars est justitiæ, sed quasi mater est omnium &c.

DISPUTATIO III.

De religione, & actibus ejus.

AGIMVS prius & specialiter de religione, quàm de alijs virtutibus justitiæ annexis: tum quia primum tenet locum inter justitias potenciales: tum etiam quia inter virtutes morales præstantissima est. Isidorus Pelsiota lib. 3. Epist. 268. ait quod quemadmodum in corpore valentior pulchritudinis pars est oculorum pulchritudo; ita etiam in animo præcipua pulchritudinis pars est pietas, seu religio. Et Philo lib. de charitate ferè in fine, adjungi ait huic uni virtuti omnes alias, & ab ea non magis divelli posse, quàm umbram à corpore quod in Sole versatur, Additque eò per illam subveiri homi-

Anem, ut qui eà excultus fuerit, divinus quodammodo efficiatur, & ipsius Dei existimatione non minus honoretur, quàm totus populus, & totius gentis dignitatem obtineat. Ratio verò tantæ in hac virtute præstantiæ est, quia hominem, à Deo quasi per creationem abjunctum, eidem per cultum debitum religat, ut egregiè declarat S. Thomas opusc. 19. contra impugnantes religionem cap. 1. ubi sic discurreit: Religio iteratam ligationem importans, ostendit ad illum aliquem ligari, cui primò conjunctus fuerat, & ab eo distare incipit; & quia omnis creatura prius in Deo existit, quàm in seipsa, & ab eo processit, quodammodo ab eo distare incipiens secundum essentiam per creationem; ideo rationalis creatura ad ipsum Deum debet religari, cui primò conjuncta fuerat, antequam esset, ut sic ad locum, unde exeunt flumina, revertantur. Religio ergo, juxta D. Thomam, à religando dicitur, quia homines quodammodo Deo religat: vel à relegendo, ut vult Cicero, quia religiosus debet ea quæ sunt divini cultus frequenter legere, & in corde revolvere: vel ut docet Augustinus 10. de civit. cap. 4. à relegendo, quia Deum religere debemus, quem amiseramus negligentes. His præmissis, ut hujus præstantissimæ virtutis naturam percipiamus, ejus definitionem breviter explicare, & præcipuos ejus actus recensere oportet.

ARTICULVS PRIMVS.

Explicatur definitio religionis.

Definitur communiter religio: Virtus quæ debitum cultum Deo tribuit, tanquam primò omnium principia. Dicitur primò virtus, quia est habitus bonus, & principium operationis laudabilis: est enim bonum & laudabile Deum colere debito seu convenienti modo. Unde hac particulâ rejicitur superstitio, seu falsa religio, quæ non est virtus, sed vitium rectæ rationi oppositum: quia vel falsum Deum pro vero colit, ut faciunt Ethnici & Pagani; vel licet verum Deum colat, non tamen honesto & convenienti modo, sed vel superfluis caeremonijs à Deo rejectis, ut faciunt Judæi; vel inutilibus ad salutem animæ, & in errore contra fidem fundatis, ut Turcæ, Hæretici, & similes. Quare particula debitum, significat hoc loco idem quod conveniens. Nominè verò cultus non solum importatur protestatio excellentiæ divinæ; sed etiam submissio seu subjeccio hominis ad Deum: cultus enim, strictè sumptus & propriè, addit honori simplici submissione quandam ejus qui honorem exhibet, ita ut seipsum inferiorem profiteatur eo quem honorat. Unde fit ut cultus non possit esse nisi circa excellentiorem; cum tamen honor id non postulet: & ideo Deus Sanctos suos honorat, palam faciens eorum excellentiam; non tamen propriè colit, quia nullo modo tali excellentiæ se subijcit. Nota etiam quod quamvis hoc quod est, Deo se submittere, videatur proprium humilitatis, non tamen secundum eam rationem, secundum quam religioni tribuitur: nam humilitas respicit talem submissione præcisè quia congruit nostræ utilitati, ut nos intra limites conditionis nostræ contineamus, ne per elationem extra eos feramur; religio verò respicit illam præcisè ut declarativam & protestativam divinæ eminentiæ, & ut ipsam tali submissione honoremus. Denique in definitione adducta subditur, tanquam

tanquam primo omnium principio, quia honor A
qui Deo exhibetur ut patri, & principio nostræ
originis, pertinet ad virtutem pietatis; qui verò
ipsi ob beneficia ab eo accepta tribuitur, spectat
ad virtutem gratitudinis, quæ formaliter respicit
beneficium: sed cultus, qui Deo debetur ob sin-
gularem & infinitam excellentiam in omni gene-
re perfectionis, ex qua ipsi competit esse primum
principium, supremumque omnium Dominum,
à virtute religionis exhibetur. Unde objectum
materiale hujus virtutis est cultus Deo conve-
niens, consistens in actionibus internis vel exter-
nis, quibus Dei excellentiam protestamur, ado-
rando, laudando, sacrificando, &c. objectum
verò formale illius est specialis honestas, seu con-
venientia cum recta ratione, quæ est in eo quod B
supremæ excellentiæ divinæ reddatur honor, &
cultus illi conveniens. Quæ ratio distinguit vir-
tutem religionis ab aliis virtutibus, seu Theolo-
gicis, seu moralibus; quippe quæ non versantur
circa tale objectum formale, nec exercentur ad
exhibendum Deo honorem, ob supremam ejus
excellentiam, sed propter alia motiva particula-
ria, putà ob supremam ejus veracitatem, aut infi-
nitam bonitatem.

Ex his intelliges, quanta sit præstantia virtutis
religionis supra alias morales: nulla quippe ea-
rum habet objectum ita elevatum, sicut est divi-
nus cultus, ratione cujus ipsa religio Deum quo-
dammodo attingit. Unde Divus Thomas hic qu.
81. art. 6. in corp. sic discursit: *Ea quæ sunt ad fi-*
nem sortuntur bonitatem ex ordine in finem; &
ideo quæ sunt fini propinquiora, tantò sunt
meliora: virtutes autem morales sunt circa quæ
ordinantur in Deum sicut in finem: religio autem
magis de propinquo accedit ad Deum, quàm alia
virtutes morales, inquantum operatur ea quæ di-
rectè & immediatè ordinantur in honorem divi-
num: & ideo religio præeminet inter alias vir-
tes morales.

Intelliges etiam, religionem non esse virtutem
theologicam, sed moralem: nam virtus theolo-
gica habet ipsum Deum pro objecto quod & im-
mediato, ut patet in fide, spe, & charitate; illæ
enim respiciunt & attingunt Deum immediatè,
& tanquam objectum quod; fides quidem ut su-
premam veritatem; spes ut summum bonum no-
strum; charitas verò ut summum bonum in seipso,
summèque amabilem propter se. At religio ali-
quid creatum immediatè respicit, nimirum cul-
tum qui Deo offertur, ut termino & fini cui; di-
vina autem excellentia est solum ratio ob quam
Deo debetur talis cultus, non verò objectum
formale & immediatum religionis. Potestque
id explicari & illustrari exemplo justitiæ com-
mutativæ, quam unus homo habet ad alium: si-
cut enim objectum talis justitiæ, nec est ipse pro-
ximus, nec jus existens in illo, sed res quæ ex
tali jure proximo debetur; sic objectum religio-
nis, quæ est justitia hominis ad Deum, neque
est ipse Deus, nec jus quod habet, ratione sum-
mæ excellentiæ, ut summè à creaturis colatur, sed
ipse creatus cultus, debitus propter talem excel-
lentiam.

ARTICVLVS II.

De actibus internis religionis.

Deo tantum sunt actus interni religionis, de
quibus agit S. Thomas hic quæst. 82. & 83.
Primus est devotio, quæ est voluntaria quædam
promptitudo ad Dei cultum & famulatum: non
enim qualiscumque voluntas serviendi Deo, vel
oblato ad ejus famulatum, meretur nomen de-
votionis, sed illa tantum quæ cum promptitudi-
ne & fervore spiritus conjuncta est: unde prom-
ptitudinem illam cum devotione jungit Scriptura
Exodi 35. ubi sic dicitur: *Egressaque omnis multi-*
tudo filiorum Israël obulerunt mente promptissi-
mâ aique devotâ primitiis Domino. Utamque
etiam SS. Patres simul conjungunt, ut Ambro-
sius lib. 1. de Cain & Abel cap. 8. ubi de Abraham
Patriarcha loquens sic ait: *Adhuc cognosce celo-*
ris studia devotionis. Cucurrit, inquit, & acce-
pit vitulum unum tenerum & bonum, & dedit
puero, & festinavit facere eum. Ubique impigra
devotio, & ideo fuit munus ejus acceptum. Talem
verò devotionem, & animi promptitudinem, in
his quæ ad Dei obsequium pertinent, esse actum
religionis formaliter & propriè, probat S. Tho-
mas loco citato quæst. 82. art. 2. hoc discursu. Ad
eamdem virtutem pertinet velle facere aliquid, &
promptam habere voluntatem ad illud facien-
dum; quia utriusque actus est idem objectum &
motivum formale: Sed operari ea quæ spectant
ad Dei cultum & famulatum, pertinet propriè ad
religionem: Ergo ad illum quoque pertinet habe-
re promptam voluntatem ad illa exequenda,
quod est esse devotum.

Neque valet, si dicas, illud multò magis per-
tinere ad charitatem, quæ nos impellit ut Deo
nos totos tradamus, illique toto corde, totâ ani-
mâ, totâ mente, totisque viribus adhareamus,
& serviamus. Respondetur enim, diversum esse
utriusque virtutis motivum: nam charitas inten-
dit Deo ut amico placere, illique ut tali nos uni-
re, & ad bona opera prompto & ferventi animo
exercenda impellit, quatenus illa Deo grata sunt;
religio verò intendit Deo servire propter supre-
mam ipsius excellentiam, cultu & honore su-
premo dignam. Similiter licet spes, obedi-
entia, gratitudo, & aliæ quædam virtutes nos in-
clinent ad famulandum & obsequendum Deo, id
tamen faciunt ex alio motivo, quàm ex sola spe-
ciali honestate, quæ est in ipso cultu divino, si-
ve quia Deus ob supremam suæ naturæ excel-
lentiam est dignus cui prompto animo servire
velimus.

Secundus actus internus religionis est oratio, ut
docet S. Thomas hic quæst. 83. art. 3. ubi sic di-
scursit: *Ad religionem propriè pertinet, reveren-*
tiam & honorem Deo exhibere; & ideo omnia illa
per quæ Deo reverentia exhibetur, pertinent ad
religionem: per orationem autem homo Deo reve-
rentiam exhibet, inquantum scilicet ei se suby-
cit, & proficitur orando se eo indigere, sicut au-
thore suorum bonorum: unde manifestum est quòd
oratio est propriè religionis actus.

Ut hæc doctrina clariùs percipiat, & decla-
retur quâ ratione oratio, quæ pertinet ad intel-
lectum, utpote quædam interna locutio & mani-
festatio, sit propriè actus religionis, quæ refidet

